

POSTANOWIENIE

Dnia 17 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania R. K.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o prawo do emerytury rolniczej w postępowaniu ze skargi o wznowienie

postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w

Katowicach z dnia 17 stycznia 2022 r. sygn. III AUa 1873/21,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 17 stycznia 2024 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z

dnia 25 października 2022 r., sygn. akt III AUa 1028/22,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od R. K. na rzecz Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści złotych) wraz z odsetkami wynikającymi z art. 98 § 1¹ k.p.c. tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

[SOP]

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 25 października 2022 r., na skutek skargi Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o wznowienie postępowania, zakończanego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2022 r., zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie R.K. od decyzji Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 10 maja 2021 r. odmawiającej ubezpieczonemu prawa do emerytury rolniczej wobec nie spełnienia warunku podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez co najmniej 25 lat.

W wywiedzionej od powyższego wyroku skardze kasacyjnej odwołujący się, zaskarżając wyrok Sądu drugiej instancji w całości, podniósł zarzut naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie:

- art. 403 § 2 k.p.c. przez przyjęcie do rozpoznania przez Sąd skargi o wznowienie postępowania w oparciu o fakty i dowody, które były dla strony „ujawnialne” w postępowaniu prawomocnie zakończonym i o których strona obiektywnie mogła się dowiedzieć,

- art. 407 § 1 k.p.c. przez przyjęcie do rozpoznania przez Sąd skargi o wznowienie postępowania wniesionej pismem procesowym z dnia 13 września 2021 r., która została zgłoszona w toku postępowania wznowieniowego jako uzupełnienie pierwotnej skargi o wznowienie, a zatem z uchybieniem trzymiesięcznego terminu.

Wskazując na powyższe zarzuty, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz przekazanie sprawy sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał na oczywistą zasadność wniesionej skargi kasacyjnej wobec kwalifikowanych uchybień popełnionych przez Sąd drugiej instancji. W uzasadnieniu skargi podniesiono, że zgodnie z powszechnie akceptowalną wykładnią, fakty lub środki dowodowe, o jakich mowa w art. 403 § 2 k.p.c., muszą istnieć przed uprawomocnieniem się wyroku, a zostać wykryte po jego uprawomocnieniu się. Wynika to ze sformułowania „późniejsze wykrycie”. Nie jest takim środkiem dowodowym dowód powstały już po uprawomocnieniu się wyroku, w tym urzędowa informacja uzyskana przez stronę po wydaniu wyroku. Natomiast nowe okoliczności

faktyczne lub środki dowodowe to tylko takie, z których strona nie mogła skorzystać w postępowaniu prawomocnie zakończonym. Należą do nich fakty i dowody, które poza przesłanką ich nieujawnienia w postępowaniu prawomocnie zakończonym powinny być dla strony skarżącej „nieujawnialne”, tj. takie, o których istnieniu strona nie wiedziała i nie mogła wiedzieć. Fakty natomiast „ujawnialne”, czyli te, które strona powinna znać (miała możliwość dostępu do nich), nie są objęte hipotezą art. 403 § 2 k.p.c. Jeżeli zatem strona w toku postępowania zaniechała zwrócenia się do organu o przesłanie informacji mających na celu ustalenie faktów istotnych dla rozstrzygnięcia w sprawie przyjmując, że posiadane przez nią materiały są wystarczające do korzystnego dla niej rozstrzygnięcia, to okoliczność wydania niekorzystnego dla niej wyroku nie może stanowić podstawy do zwrócenia się do organu o przesłanie tych informacji, a następnie wykazywania, że z ich wykrycia nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu.

Ponadto według skarżącego, Sąd Apelacyjny winien był odrzucić wniesioną skargę, gdyż skarżący uchybił terminowi wskazanemu w art. 407 § 1 k.p.c., który uzależnia liczenie terminu do wniesienia skargi o wznowienie od dnia, w którym strona obiektywnie dowiedziała się o podstawie wznowienia. Skoro skarżący nowe zarzuty zgłosił po upływie trzymiesięcznego terminu od dnia, w którym strona dowiedziała się o pierwotnej podstawie wznowieniowej, to w tym zakresie skarga powinna zostać odrzucona.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i zasądzenie od odwołującego się na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów procesu wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie warto podkreślić, że Sąd Najwyższy, jako Sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji

kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej, jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. W konsekwencji tego, w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym między innymi na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek.

Ustawodawca konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) oraz obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu,

iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007; z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W razie powołania przesłanki przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134). W judykaturze podkreśla się, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie

proceedzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133, LEX nr 512050).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że skarżący nie wykazał istnienia powołanej przesłanki przedsądu.

Podnoszony przez skarżącego zarzut rażącego naruszenia przez Sąd art. 403 § 2 k.p.c., polegającego na braku podstaw do wznowienia postępowania, nie znajduje uzasadnienia. Skarga o wznowienie postępowania stanowi środek prawny reparacyjny a nie kontrolny, który służy usunięciu uchybień procesowych lub wad podstawy orzeczenia ujawnionych po uprawomocnieniu się orzeczenia. Ma ona charakter nadzwyczajnego środka prawnego, zmierzającego do wzruszenia prawomocnych orzeczeń. Instytucja wznowienia postępowania opiera się na przysługującej poza tokiem instancji skardze o reasumpcję wadliwego (z przyczyn wskazanych w ustawie) postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem i zastąpienie zapadłego orzeczenia orzeczeniem nowym. Nadzwyczajny charakter tego środka prawnego powoduje, że wznowienie postępowania sądowego może nastąpić wyłącznie z przyczyn ściśle określonych w ustawie, a to z powodu nieważności (art. 401 k.p.c.), z powodów restytucyjnych (art. 403 k.p.c.) oraz w sytuacji wydania orzeczenia na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, umową międzynarodową lub ustawą (art. 401¹ k.p.c.) (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 lipca 2019 r., II CZ 19/19, LEX nr 2722614, z 7 lutego 2019 r., I PZ 43/18, LEX nr 2617992).

Zgodnie z art. 403 § 2 k.p.c. - do którego odwołał się Sąd Apelacyjny w motywach zaskarżonego wyroku oraz organ rentowy w podstawach skargi o wznowienie - można żądać wznowienia w razie późniejszego wykrycia prawomocnego wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, albo wykrycia takich faktów lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. W niniejszym postępowaniu skarga organu rentowego o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia

17 stycznia 2022 r., została oparta o podstawę wskazaną w art. 403 § 2 k.p.c., z powołaniem się na wykrycie faktów, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu.

Podstawą wznowienia postępowania nie może być każda nowa okoliczność, lecz tylko taka, która dotyczy przedmiotu sporu, istniała już w trakcie zakończonego postępowania i nie została wówczas przytoczona, gdyż była stronie nieznana i miała dla niej wtedy charakter nieujawnialny (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 1969 r., III PZP 63/68, OSNC 1969, Nr 12, poz. 208). Niewiedza o okolicznościach faktycznych czy środkach dowodowych musi wynikać z przyczyn obiektywnych, a nie z zaniechania strony postępowania czy jej pełnomocnika. W konsekwencji nie mogą być uwzględnione okoliczności wynikające już z materiału procesowego, jeżeli zostały one pominięte przez stronę na skutek opieszałości, zaniedbania, zapomnienia lub błędnej oceny potrzeby ich powołania (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 21 lutego 2019 r., I CZ 13/19, LEX nr 2643220, z 26 listopada 2009 r., III CZ 52/09, niepubl., z 16 stycznia 2013 r., II CZ 155/12, niepubl. i z dnia 14 marca 2017 r., II CZ 163/16, niepubl.).

Sąd Apelacyjny badając podstawy wznowienia stwierdził, że organ rentowy po uprawomocnieniu się wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2022 r., przyznającego ubezpieczonemu prawo do emerytury rolniczej, zwrócił się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o podanie, czy ubezpieczony posiada prawo do emerytury z FUS oraz jakie okresy składkowe i nieskładkowe zostały uwzględnione do świadczenia emerytalnego. Zakład Ubezpieczeń Społecznych poinformował organ rentowy, że ubezpieczony posiada prawo do emerytury z FUS, oraz że ubezpieczony podlegał pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu w okresie, kiedy pracował w gospodarstwie rolnym rodziców. Informacje podane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych istniały niewątpliwie w toku postępowania o prawo do emerytury rolniczej. Jednakże, organ rentowy nie powołał się na te okoliczności w toku postępowania o prawo do emerytury rolniczej, bowiem opierał się na oświadczeniu ubezpieczonego z dnia 15 kwietnia 2021 r., zgodnie z którym ubezpieczony w okresie pracy w gospodarstwie rolnym rodziców nie podlegał innemu ubezpieczeniu i praca ta stanowiła jego jedyne źródło

utrzymania. Organ rentowy działał w zaufaniu do ubezpieczonego i dlatego nie wystąpił do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o stosowną informację przed wydaniem decyzji odmawiającej prawa do emerytury rolniczej.

Sąd Apelacyjny uznał, że organ rentowy dochował należytej staranności w uzyskaniu niezbędnych informacji dla potrzeb wydania decyzji w sprawie prawa ubezpieczonego do emerytury rolniczej. Jednakże ubezpieczony w oświadczeniu z dnia 15 kwietnia 2021 r. podał nieprawdę i świadomie wprowadził organ rentowy w błąd. Informacja podana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych miała istotne znaczenie przy ustaleniu, czy ubezpieczony w okresie pracowniczego zatrudnienia mógł stale pracować w gospodarstwie rolnym rodziców i prawa do emerytury. Stanowiła zatem okoliczność faktyczną, która miała wpływ na prawo ubezpieczonego do emerytury rolniczej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, brak było podstaw do przyjęcia, że ubezpieczony w okresie od 1 września 1980 r. do 31 lipca 1981 r. oraz od dnia 10 sierpnia 1981 r. do 14 stycznia 1982 r. wykonywał stale, niezbędną pracę w gospodarstwie rolnym rodziców. Ubezpieczony nie miał takiej możliwości, bowiem pracował zawodowo w pełnym wymiarze czasu poza miejscem zamieszkania, co wiązało się z poświęceniem łącznie 12 godzin dziennie na czynności z tym związane takie jak: poranna toaleta, posiłki, dojazdy do/z pracy, samą pracę zawodową jak i niezbędny odpoczynek. Dodatkowo w dniu 14 lutego 1981 r. zawarł związek małżeński i zamieszkiwał poza gospodarstwem rodziców od 8 grudnia 1981 r. do 14 stycznia 1982 r. Fakt założenia rodziny oraz zamieszkiwanie poza gospodarstwem rodziców także uniemożliwiały ubezpieczony wykonywanie stale pracy w gospodarstwie rolnym. Ubezpieczony mógł wykonywać pewne czynności w gospodarstwie rolnym rodziców w krótkich okresach (np. niedziele, święta, urlop) lub na zasadzie pomocy, jednakże te czynności pozbawione są charakteru stałej pracy. Wobec uznania, że sporny okres pracy ubezpieczonego w gospodarstwie rolnym rodziców nie podlega zaliczeniu do okresów ubezpieczenia wymaganych do nabycia prawa do emerytury rolniczej (art. 20 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników), Sąd Apelacyjny stwierdził, że zaskarżona decyzja jest prawidłowa.

Mając na uwadze ustalony w sprawie stan faktyczny, trzeba stwierdzić, że Sąd drugiej instancji nie naruszył w sposób rażący przepisów prawa procesowego, gdyż dokonał ich prawidłowej subsumcji do ustalonego stanu faktycznego przyjmując, iż ubezpieczony wprowadził w błąd organ rentowy oświadczając nieprawdę, a okoliczność ta stanowi uzasadnioną podstawę wznowienia postępowania, gdyż wpływa na prawo ubezpieczonego do emerytury rolniczej, zaś organ rentowy dochował należytej staranności w uzyskaniu niezbędnych informacji dla potrzeb wydania zaskarżonej decyzji (art. 403 § 2 k.p.c.).

Wobec niewykazania przez skarżącego istnienia powołanej przesłanki przedsądu, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto zgodnie z art. 398²¹ w związku z art. 108 § 1 k.p.c. i art. 98 § 1 k.p.c. oraz § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1935).

[a]